

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री ओम प्रकाश मिश्र
माननीय न्यायाधीश श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ
फैसला

०७०-CI-०४०२

मुद्दा: अंश चलन।

विष्णुप्रसादको नाती लक्ष्मणप्रसादको छोरा ललितपुर जिल्ला, ललितपुर उपमहानगरपालिका वडा नं. १९ कुमारीपाटी बस्ने नाबालक ऋषिकेशप्रसाद अधिकारीको हकमा संरक्षक सन्जिता आचार्य (अधिकारी) -----१

पुनरावेदक
वादी

विरुद्ध

ललितपुर जिल्ला, ललितपुर उपमहानगरपालिका वडा नं. १९ कुमारीपाटी बस्ने लक्ष्मणप्रसाद अधिकारी -----१
ऐ.ऐ. बस्ने सुदर्शनप्रसाद अधिकारी -----१
ललितपुर जिल्ला, धापाखेल गा.वि.स. वडा नं. ५ बस्ने विष्णुप्रसाद अधिकारी -----१
ऐ.ऐ. बस्ने गोमादेवी अधिकारी -----१

प्रत्यर्थी
प्रतिवादी

शुरु तहमा फैसला गर्ने:

माननीय न्यायाधीश श्री लेखनाथ ढकाल
ललितपुर जिल्ला अदालत

फैसला मिति:

२०६७।१२।१५

पुनरावेदन तहमा फैसला गर्ने:

माननीय न्यायाधीश श्री प्रकाशराम मिश्र
माननीय न्यायाधीश श्री सुष्मलता माथेमा
पुनरावेदन अदालत, पाटन

फैसला मिति:

२०६९/८/२८

न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा १२ को उपदफा (१) को खण्ड (क) (ख) बमोजिम दोहो-न्याई हेर्ने निस्सा प्रदान भई पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य एवं ठहर यसप्रकार छः-

तथ्य खण्ड

१. आमा सन्जिता र बुबा विपक्षी मध्येका लक्ष्मणको मिति २०५४।१।२६ गते विवाह भएको र म फिरादीको मिति २०५६।५।२ गते जन्म भएको हो। म, आमा, बुबा, हजुरबुबा विष्णुप्रसाद, हजुरआमा गोमादेवी र ठूलोबुबा सुदर्शनप्रसाद समेत परिवारसाथ रही आएको थियो। मलाई पठनपाठन, शिक्षा आर्जन गराउन बुबाको तर्फबाट दायित्वपूर्ण भूमिका भएन। आमाले स्कूलमा भर्ना गरी पढाउन शुरू गर्नु भयो। विपक्षी बाबुले मलाई र आमालाई शारीरिक मानसिक यातना दिने कार्य गर्नु भयो। सोही कारणले आमा २०६१ असारमा मानसिक बिरामी पर्नु भयो। मावलीले अस्पताल भर्ना गरी उपचार गरी निको पार्नु भयो। पढ्न र रोजगारीको कामको लागि आमा २०६१ साल कार्तिकमा सिंगापुर जानु भयो। घर परिवारको सल्लाह अनुसार आमाले मलाई मावलीमा राखी जानु भएको हो। आमाले २०६२ मंसीरमा म र बुबालाई सिंगापुर झिकाई १४ दिनसम्म राखी घुमाउनु भयो। त्यसबेला पनि विपक्षी बुबाले आमालाई मानसिक यातना हुने अनेकन बेइज्जतीपूर्ण काम गर्नु भयो। त्यसपछि नेपाल आएर पनि बुबाले कुनै दायित्व निर्वाह गर्नु भएको छैन। आमा बाहिर हुनु भएपनि आवश्यक रकम पठाउनु हुन्थ्यो। आमा सिंगापुरबाट आई हामी मावलीमा बस्दै आएकोमा मैले पटक-पटक म र आमालाई लिन आउनु भनी बुबालाई फोन गर्दा कुनै दायित्व निर्वाह गर्न बुबा तयार हुनु भएन। मेरो पालनपोषण, शिक्षादिक्षा, औषधोपचार सम्पूर्ण दायित्व आमाले गर्दै आउनु भएको र अंश भाग माग्दा दिन नसक्ने कुरा गरेकाले फिराद गर्न आएको छु। फिराद परेको अघिल्लो दिनलाई मानो छुट्टिएको मिति कायम गरी चार भागको एक भाग मध्येबाट तीन भागको एक अंश भाग छुट्टयाई चलन चलाई आमाको संरक्षणकत्वमा राखी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको वादीको फिरादपत्र।
२. विपक्षीको फिराद दावी झूठा हो। हाम्रो हजुरबुबाकै पालादेखि नै अंश बण्डा हुन बाँकी

हुँदा पिताले स्वआर्जनको जग्गा अंश वापत बुझी लिई अंश भरपाई गरी दिएको छु। सन्जिताले आफूले लगाएका सम्पूर्ण सुनका गहना समेत लिएर गएकोले उक्त गहना फिर्ता गरेमा विपक्षीलाई अंश दिन तयार छु। विपक्षीले मेरो नाबालक छोराको हकमा फिराद गरेको हुँदा सो खारेज गरी निजको उमेर पुगेपछि पाउने नै भएकोले निज नाबालक छोरा ऋषिकेशको अंश हकको सुरक्षार्थ फिराद खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी लक्ष्मणप्रसाद अधिकारीको प्रतिउत्तर जिकिर।

३. विपक्षीको फिराद दावी झूठा हो। विपक्षीलाई फिराद गर्ने हकद्वैया छैन। विपक्षीलाई मैले अंश दिनुपर्ने होइन। तसर्थ विपक्षीको फिराद खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी सुदर्शन अधिकारीको प्रतिउत्तर जिकिर।
४. विपक्षीको फिराद दावी झूठा हो। विपक्षीका पिता तथा पतिले हामीहरुबाट अंश वापत मेरो स्वआर्जनको जग्गा लिई अंश भरपाई समेत गरी सकेका छन्। विपक्षीले निजका पति पिताबाट अंश पाउने हो। हामीलाई दुःख दिने नियतले मुद्दा राखेकोले विपक्षीको फिराद खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी विष्णुप्रसाद अधिकारी र गोमादेवी अधिकारीको संयुक्त प्रतिउत्तर जिकिर।
५. वादी प्रतिवादीको साक्षी बुझी पेश गर्नु भन्ने मिति २०६७।३।२९ को शुरु अदालतको आदेश।
६. बुबाबाट पाउने अंश छोरोले पाउनु पर्छ। वादीको शिक्षा दिक्षा, स्वास्थ्य उपचार लगायत दैनिक आईपर्ने सबै चिजवस्तु पूरा गर्नको लागि अंश पाउनु पर्छ। आमा ले पालनपोषण गरी आएको छन्। कुनै हेरविचार गरेको छैन। आमासँग बसेको धेरै भैसक्यो भन्ने समेत व्यहोराको वादीका साक्षी श्यामप्रसाद कुइकेलले शुरु अदालतमा गरेको बकपत्र।
७. उनले अंश पाउने हुन्। बुबा लक्ष्मणप्रसाद अधिकारीको नाउँमा भएको अंश उनले पाउँदछन् भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादीका साक्षी दीपक कँडेलले शुरु अदालतमा गरेको बकपत्र।
८. फिराद परेको अघिल्लो दिनलाई मानो छुट्टिएको मिति कायम गरी सम्पूर्ण चल अचल सम्पत्तिको तायदाती फाँटवारी वादी प्रतिवादीहरुबाट दाखिला गर्न लगाई नियमानुसार पेश

- गर्नु भन्ने मिति २०६७।९।१२ को आदेशानुसार पेश भई मिसिल सामेल रहेको।
९. फिराद परेको अधिल्लो दिनलाई मानो छुट्टिएको मिति कायम गरी कि.नं. २१० को जग्गामा आधा हकहिस्सालाई ३ भाग लगाई त्यसको १ भाग र कि.नं. ७० को घर जग्गालाई ४ भाग लगाई त्यसको १ भागलाई ३ भाग लगाई त्यसको १ भाग अंश वादीले प्रतिवादी लक्ष्मणप्रसादबाट पाउने ठहर्छ भन्ने समेत व्यहोराको शुरु ललितपुर जिल्ला अदालतबाट मिति २०६७।१२।१५ मा भएको फैसला।
  १०. छोरा लक्ष्मणप्रसादले २०६५।३।२ मा अंश भरपाई गरी छुट्टि भित्र भई अंश लिई पाईसकेकोले हामी पुनरावेदकहरु विष्णुप्रसाद र गोमादेवीका बीच मात्र बण्डा हुन बाँकी रहेको हुँदा अंश लिई भित्र बसेका छोराहरु लक्ष्मणप्रसाद र सुदर्शनप्रसादलाई तायदातीमा उल्लेखित कि.नं. ७० को घरजग्गा बण्डा लाग्ने होइन। आफ्नो पिताबाट अंश भरपाई गरी प्राप्त गरेका कि.नं. २३१, २८८ को जग्गा प्रतिवादी लक्ष्मणप्रसादले र.नं. ४१९१(ड) मिति २०६५।३।५ मा वादीलाई अंशहकबाट बञ्चित गर्ने उद्देश्यले हा.व. लिखत गरिदिएकोमा उक्त लिखत वादीको हक जति ३ भागको २ भाग बदर हुने ठहर भैसकेको छ। म पुनरावेदक गोमादेवीको नाउँमा दर्ता कायम रहेको कि.नं. ७० को घरजग्गा हामी पुनरावेदकहरु पति पत्नी बीच मात्र बण्डा लाग्ने सम्पत्तिलाई समेत वादीको पनि भाग लाग्ने गरी भएको शुरु फैसला सो हदसम्म बदर गरी पाउँ भन्ने प्रतिवादीहरु विष्णुप्रसाद अधिकारी र गोमादेवी अधिकारीको संयुक्त पुनरावेदनपत्र।
  ११. तायदातीमा उल्लेखित कि.नं. ७० को गोमादेवी अधिकारीको नाममा रहेकोले निजबाट समेत अंश भाग पाउने भनी फैसलाको ठहर खण्डमा प्रष्ट रुपमा उल्लेख हुनुपर्नेमा वादीले प्रतिवादी लक्ष्मणप्रसादबाट अंश पाउने ठहर्छ भनी फैसलामा अस्पष्ट भाषा उल्लेख भएको छ। प्रतिवादीहरु मध्ये जेठाजू सुदर्शनप्रसाद, श्रीमान् लक्ष्मणप्रसादले मिति २०६५।३।२ मा अंश भरपाई पारित गरी अंश लिई अन्य सम्पत्तिमा आफ्नो अंश हक छाडी भित्र भैसक्नु भएको छ। उक्त कि.नं. ७० को घरजग्गामा सासु, ससुरा, म र मेरो छोराको मात्र अंश भाग लगाउन बाँकी रहेकोले सो घरजग्गालाई ३ भाग लगाई सोको १ भाग मध्येको आधी भाग मैले अंश पाउने स्पष्ट हुँदाहुँदै मलाई थोरै अंश भाग पर्ने गरी ४ भागको १

- भाग मध्ये ३ भागको १ भाग मैले अंश पाउने भनी शुरुवाट भएको फैसला सो हदसम्म त्रुटिपूर्ण भएकोले आंशिक उल्टी गरी पाउँ भन्ने वादी सज्जिता आचार्य (अधिकारी) को पुनरावेदनपत्र ।
१२. यसमा प्रतिवादी विष्णुप्रसाद र गोमादेवीले बकसपत्रबाट प्राप्त गरेका सम्पत्ति छोराहरुको लागि पैत्रिक सम्पत्ति मानी बण्डा गर्नुपर्नेमा सो बण्डा नगरी शुरुवाट भएको फैसला फरक पर्न सक्ने र दुवै पक्षको पुनरावेदन समेत परेको देखिँदा छलफलको लागि अ.बं. २०२ नं. र पुनरावेदन अदालत नियमावली, २०४८ को नियम ४७ बमोजिम प्रत्यर्थीलाई सूचना म्याद जारी गरी म्यादमा हाजिर भए वा म्याद भुक्तान भएपछि नियमानुसार गरी पेश गर्नुहोला भन्ने पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०६९।२।३२ को आदेश ।
१३. फिराद परेको अघिल्लो दिनलाई मानो छुट्टिएको मिति कायम गरी कि.नं. २१० को जग्गामा आधा हकहिस्सालाई ३ भाग लगाई त्यसको १ भाग र कि.नं. ७० को घर जग्गालाई ४ भाग लगाई त्यसको १ भागलाई ३ भाग लगाई त्यसको १ भाग अंश वादीले प्रतिवादी लक्ष्मणप्रसादबाट पाउने ठहराई भएको शुरु फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ भन्ने पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०६९।८।२८ गतेको फैसला ।
१४. पिता लक्ष्मण अधिकारीले मिति २०६५।३।२ गते अंश भर्पाईगरी आफुले पाउने अंश लिई सकेको अवस्थामा हजुरआमा गोमा देवीको नाउमा रहेको कि.नं. ७० को घर जग्गाबाट ३ भागको १ भाग मध्ये आफ्नो अंश भाग पाउनुपर्नेमा सो जग्गालाई छुट्टी भित्र भएको पिताको समेत ४ भाग लगाई पिताको १ भाग लाई पुन ३ भाग लगाई त्यसको १ भाग मैले अंश पाउने ठहराएको शुरु फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसला त्रुटिपूर्ण हुँदा मुद्दा दोहोर्न्याई हेरी पाउँ भन्ने समेत ब्यहोराको वादीको यस अदालतमा पर्न आएको निवेदन ।
१५. यसमा यसै लगाउको ०७०-RI-०१४८ को अंश भरपाई लिखत बदर मुद्दामा आज यसै इजलासबाट निस्सा प्रदान भएकाले यो मुद्दा उक्त मुद्दासँग अन्तरप्रभावी समेत रहेको देखिँदा प्रस्तुत मुद्दा पनि सोही आधारमा न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा १२ को उपदफा १ को खण्ड (क) र (ख) बमोजिम निस्सा प्रदान गरिदिएको छ । शुरु, रेकर्ड र प्रमाण

मिसिल समेत झिकाई नियमानुसार पेश गर्नु भन्ने यस अदालतको मिति २०६९/२/३२ गतेको आदेश।

१६. यसमा नियमबमोजिम साप्ताहिक तथा दैनिक पेशी सूचीमा चढी निर्णयार्थ इजलास समक्ष पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदक वादीको तर्फबाट उपस्थित विद्वान वरिष्ठ अधिवक्ता श्री सिताराम अधिकारीले अंश भर्पाई गरी भित्र भईसकेका प्रतिवादी लक्ष्मणप्रसाद समेतलाई कि.नं. ७० बाट अंश पाउने गरी भएको फैसला मिलेको छैन। उक्त जग्गाबाट ३ भागको १ भाग मध्ये आधा भाग वादीले अंश पाउने तर्फ कुनै विवेचना नगरी भएको फैसलामा त्रुटि रहेको छ भनी बहस गर्नु भयो। त्यस्तै विपक्षीका तर्फबाट उपस्थित विद्वान अधिवक्ता श्री दिपक कुमार विष्टले प्रस्तुत मुद्दामा जिल्ला अदालतले गरेको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालतको फैसला मनासिव हुँदा सदर हुनुपर्छ भनी बहस गर्नुभयो।
१७. अब यसमा शुरू ललितपुर जिल्ला अदालतको मिति २०६५/२/३२ गतेको फैसला सदर गरी भएको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०६९।८।२८ गतेको फैसला मिलेको छ वा छैन ? पुनरावेदकको पुनरावेदन जिकिर पुग्ने हो वा होइन ? भन्ने सम्बन्धमा निर्णय दिनुपर्ने देखिन आयो।

यस अदालतको ठहर

१८. यसमा फिराद परेको अघिल्लो दिनलाई मानी छुट्टिएको मिति कायम गरी चार भागको एक भागमध्येबाट तीन भागको एक अंश भाग छुट्याई चलन चलाई आमाको संरक्षकत्वमा राखी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको फिराद दावी रहेकोमा कि.नं. २१० को जग्गाको आधा हक हिस्सालाई ३ भाग लगाई त्यसको १ भाग अंश वादीले पाउने ठहरी ललितपुर जिल्ला अदालतबाट मिति २०६७।१२।१५ गते फैसला भएकोमा सो उपर दुवै पक्षको पुनरावेदन परेकोमा शुरू फैसला सदर कायम हुने ठहरी पुनरावेदन अदालतबाट मिति २०६९/८/२८ गते फैसला भएउपर पुनरावेदक वादीको दोहोर्न्याई हेरी पाउँ भन्ने निवेदन परेकोमा दोहोर्न्याई हेर्ने निस्सा प्रदान भई निर्णयार्थ पेश हुन आएको पाइयो।
१९. उपयुक्त सन्दर्भमा निर्णयतर्फ विचार गर्दा गोमादेवी अधिकारीको नाउँको कि.नं. ७० को घर जग्गालाई ३ भाग लगाई सोको १ भागमध्ये आधा अंश भाग पाउनु पर्ने गरी फैसला

- हुनुपर्नेमा कि.नं. ७० को जग्गालाई मिति २०६५।३।२ गतेको अंश भर्पाई बाट अंश बुझि सकेका प्रतिवादीहरुसमेतले अंश पाउने गरी ४ भाग लगाई सो मध्ये प्रतिवादी लक्ष्मण प्रसादको अंश भागलाई ३ भाग लगाई सोको १ भाग यि पुनरावेदक वादीले अंश पाउने गरी भएको फैसला बदर गरी पाउँ भन्ने मुख्य पुनरावेदन जिकिर रहेको पाइन्छ।
२०. विवादीत सम्पत्तिको बण्डा को कसका विच लाग्ने हो सो तर्फ हेर्दा वादी प्रतिवादीहरु के कति अंशियार छुन् सोतर्फ हेर्नुपर्ने भयो। मूल पुरुष विष्णुप्रसाद अधिकारी र निजको श्रीमती गोमादेवी अधिकारी भएको देखिन्छ। निजहरुबाट जेठो छोरा सुदर्शनप्रसाद अधिकारी र वादीको पिता लक्ष्मणप्रसाद अधिकारी भएको पाइन्छ। प्रतिवादी लक्ष्मणप्रसाद अधिकारीबाट अंश प्राप्त गर्ने श्रीमती सन्जिता आचार्य (अधिकारी) र छोरा यी वादी ऋषिकेश अधिकारी भएकोमा कुनै विवाद रहेको पाईदैन।
२१. अब बण्डा लाग्ने सम्पत्ति के कति रहेछन् सोतर्फ विचार गर्दा, मिति २०६५/३/२ गते कि.नं. २१० को जग्गा प्रतिवादीहरु सुदर्शनप्रसाद अधिकारी र लक्ष्मणप्रसाद अधिकारीको संयुक्त नाउँमा रहने गरी र कि.नं.२८८ र २३१ को जग्गा लक्ष्मण प्रसाद अधिकारीको नाउँमा रहने गरी अंश भरपाई गरी लिएको देखिन्छ। उक्त कि.नं.२८८ र २३१ को जग्गा लक्ष्मणप्रसाद अधिकारीले मिति २०६५।३।५ गते हा.ब. गरी नानीमैया लाई दिएकोमा सो जग्गाको हा.ब. लिखत शुरू जिल्ला अदालतबाट भएको मिति २०६७।१२।१५ गतेको फैसलाबाट वादीहरुको भागको ३ भागको २ भाग बदर भएर बसेको देखिन्छ। कि.नं. २१० को जग्गा प्रतिवादीहरु सुदर्शनप्रसाद अधिकारी र लक्ष्मणप्रसाद अधिकारीले मिति २०६५/३/२ गते अंश भरपाई गरी लिएको देखिन्छ। उक्त जग्गाको २ भागको १ भाग प्रतिवादी लक्ष्मण प्रसाद अधिकारीले पाउने भई लक्ष्मण प्रसादको भागबाट वादीलेसमेत ३ भागको १ भाग अंश पाउने नै देखियो।
२२. पुनरावेदक वादीले जिकिर लिएको गोमादेवी अधिकारीको नाउँको कि.नं. ७० को घर जग्गालाई ३ भाग लगाई सोको १ भागमध्ये आधा अंश भाग आफुले पाउनु पर्ने र सो जग्गा अंश भर्पाई गरि छुट्टी भित्र भएकाहरुलाई बण्डा लाग्ने होइन भन्ने जिकिर लिएको सन्दर्भमा विचार गर्दा उक्त जग्गा तायदाती फाँटवारी पेश हुँदाको अवस्थामा बण्डा लाग्ने

सम्पत्तिको रूपमा पेश भइरहेको देखिन्छ। समान अंशीयारका विच बण्डा लाग्ने सम्पत्तिका रूपमा पेश भएको सम्पत्तिमा जसले अंश प्राप्त गर्ने हो उसले अंश प्राप्त नगरिकन उसका छोरा छोरी तथा श्रीमतीले अंश प्राप्त गर्ने कानूनी व्यवस्था भएको देखिन आएन। तसर्थ कि.नं. ७० को जग्गाबाट प्रतिवादी लक्ष्मण प्रसाद अधिकारीले अंश प्राप्त नगरिकन यी वादीले अंश प्राप्त गर्न सकिने स्थिति रहेन।

२३. यस अवस्थामा कि.नं. ७० को जग्गाबाट अंश बण्डाको १ नं. बमोजिम जीय जीयैको अंश लाग्ने नै देखिन आयो। यो सम्पत्तिबाट कुनै अंशियारले यस अघि सम्पत्तिप्राप्त गरेको देखिँदैन। जुन सम्पत्तिबाट अंश बुझ्नेको छैन, सो सम्पत्तिबाट अंश नपाउने भन्न मिल्ने देखिएन।
२४. तसर्थ, माथि विवेचित तथ्य तथा आधार कारणबाट फिराद परेको अघिल्लो दिनलाई मानो छुट्टिएको मिति कायम गरी कि.नं. २१० को जग्गालाई २ भाग लगाई सो मध्ये लक्ष्मण प्रसाद अधिकारीको भाग लाई ३ भाग लगाई सोको १ भाग र कि.नं. ७० को घर जग्गालाई ४ भाग लगाई लक्ष्मण प्रसाद अधिकारीको भाग लाई ३ भाग लगाई सोको १ भाग अंश वादीले प्रतिवादी लक्ष्मण प्रसाद अधिकारीबाट पाउने भनी भएको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत, पाटनको मिति २०६९/८/२८ गतेको फैसला मिलेकै देखिँदा परिवर्तन गरी रहन परेन। पुनरावेदकको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्दैन। दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार गरी बुझाईदिनू।

न्यायाधीश

उक्त रायमा सहमत छु।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत:- दुर्गाप्रसाद भट्टराई

कम्प्युटर टाईप गर्ने:- विष्णुदेवी श्रेष्ठ

इति सम्बत् २०७४ साल जेठ ३१ गते रोज ४ शुभम् .....

